

KATAKAL

Ročník VII.

7. 12. 2025

Číslo: 2

2. ADVENTNÁ NEDEĽA

R.: V jeho dňoch bude prekviatať spravodlivosť a plnosť pokoja naveky.

Mt 3, 1 - 12

V tých dňoch vystúpil Ján Krstiteľ a hlásal v judejskej púšti: „Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo.“

To o ňom povedal prorok Izaiáš: „Hlas volajúceho na púšti: ‚Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajte mu chodníky!‘“ Ján nosil odev z ťavej srsti a okolo bedier kožený opasok. Potravou mu boli kobylky a lesný med. Vtedy prichádzal k nemu Jeruzalem a celá Judea i celé okolie Jordánu. Vyznávali svoje hriechy a dávali sa mu krstiť v rieke Jordán.

Keď videl, že aj mnohí farizeji a saduceji prichádzajú k nemu na krst, povedal im: „Hadie plemeno, kto vám ukázal, ako uniknúť budúcemu hnevu!? Prinášajte teda ovocie hodné pokánia! Nenazdávajte sa, že si môžete povedať: ‚Naším otcom je Abrahám!‘ - lebo vravím vám: Boh môže Abrahámovi vzbudiť deti aj z týchto kameňov. Sekera je už priložená na korene stromov. A každý strom, ktorý neprináša dobré ovocie, vytnú a hodia do ohňa. Ja vás krstím vodou na pokánie, ale ten, čo príde po mne, je mocnejší, ako som ja. Ja nie som hoden nosiť mu obuv. On vás bude krstiť Duchom Svätým a ohňom. V ruke má vejačku, vyčistí si humno, pšenicu si zhromaždí do sýpky, ale plevy spáli v neuhasiteľnom ohni.“

V tretej kapitole Matúšovho evanjelia stretávame postavu Jána Krstiteľa. Celá kapitola by sa dala rozdeliť do štyroch hlavných častí: predstavenie Jána Krstiteľa, Ján Krstiteľ a davy, Ján Krstiteľ a farizeji a saduceji a napokon Ján Krstiteľ a Ježiš.

Liturgia nám na Druhú adventnú nedeľu v roku A ponúka prvé tri z týchto častí. Bude pre nás dôležité všimnúť si, že slová Jána Krstiteľa od oslovenia: „Hadie plemeno“ až po koniec dnešnej perikopy sú adresované práve farizejom a saducejom.

K lepšiemu pochopeniu toho, o čom budeme hovoriť ďalej nám poslúži krátky exkurz na objasnenie rôznych skupín vtedajšieho židovstva, ktoré v evanjeliách stretávame. Farizeji a saduceji boli „sekty“ alebo lepšie povedané hnutia, ktoré existovali v rámci vtedajšieho judaizmu. Od židovského historika Jozefa Flavia, ktorý písal pre Rimanov vieme ešte o ďalšom dôležitom hnutí, o esénoch, ktorých však Nový zákon vôbec nespomína. Každé z týchto hnutí sa vyznačovalo svojím postojom k Písmu a k Zákonu, teda Tóre a ich výkladom. Farizeji okrem spísanej Tóry uznávali aj na tzv. ústnu Tóru, ktorá tiež mala pochádzať od Boha skrze Mojžiša.

Bola to relatívne myšlienково otvorená skupina v porovnaní s tými ostatnými, a preto sa u nich vyvinula napr. viera v posmrtný život, vo vzkriesenie spravodlivých a potrestanie tých, ktorí konali zlo, ktoré sa malo odohrať „v posledný deň.“ Ako svedčí aj Nový zákon, mali rozpracovanú aj predstavu o duchovných bytostiach.

Ich ďalšou charakteristikou bolo, že predpisy, ktoré bolo nutné zachovávať len v prostredí Jeruzalemského chrámu, prenášali aj do bežného života. Chceli tak preniesť posvätenie človeka do bežného prostredia. Tak sa vyvinulo množstvo pravidiel, ktoré bolo treba zachovávať v bežnom živote, aby človek mohol naplniť Zákon, a tak urýchliť príchod Mesiáša a dosiahnuť spásu. Bola to laická skupina (v zmysle nie kňazská).

O saducejoch veľa nevieme. Vieme, že to bolo hnutie spojené najmä s kňazmi, chrámovými štruktúrami a ich sympatizantmi. Na rozdiel od farizejov, neuznávali ústnu Tóru, a aj preto oni vieru vo vzkriesenie a nejakú rozvinutú náuku o duchovných bytostiach neprijímali.

Najradikálnejšou skupinou boli eséni. Boli v silnej opozícii voči chrámovému kňazstvu, pretože od čias Machabejcov tí nepochádzali z línie kňaza Sadoka. Eséni vykladali Tóru veľmi striktne, oveľa prísnejšie ako napr. farizeji. Qumránska komunita, ktorá s najväčšou pravdepodobnosťou patrila k esénom, farizejov označovala ako „tých, ktorí majú radi ľahké veci“, teda po našom, mali ich za liberálov.

Toto boli tri hlavné hnutia, nejde teda o funkcie v spoločnosti, alebo štruktúry správy a moci. Tie sú reprezentované inými postavami, ktoré tiež v evanjeliách stretávame: kňazi, veľkňazi, zákonníci a starší. Kňazi a veľkňazi boli samozrejme spojení s Jeruzalemským chrámom a s všetkým, čo v ňom prebiehalo, a tak mali v rukách najväčšiu moc a boli aj najbohatší. Títo mali najbližšie k saducejom, pričom však platí, že nie každý kňaz bol nevyhnutne saducej a nie každý saducej nevyhnutne kňaz.

Zákonníci boli vysokí učitelia, ktorí sa zaoberali štúdiom Tóry. Pre svoju učenosť mali vysoké postavenie v spoločnosti. Prirodzene mali blízko k farizejom, pričom rovnako platí, že nie každý zákonník bol farizej a nie každý farizej zákonník. Starší tiež patrili k vysoko váženým ľuďom v spoločnosti a spolu s veľkňazmi a zákonníkmi tvorili veľradu, teda najvyšší orgán moci vtedajšej židovskej spoločnosti, samozrejme veľmi silne spojeným s náboženstvom. Je veľmi zaujímavé sledovať výskyt týchto rôznych skupín v evanjeliách. Markovo a Lukášovo evanjelium spomínajú saducejov len raz, v známom spore s Ježišom o vzkriesení. Len Matúš ich spomína viac krát a pritom často v spojení s farizejmi, čo je značne prekvapujúce vzhľadom na rozdielnosť ich názorov. V Matúšovom evanjeliu sa saduceji spomínajú len v troch prípadoch: v tom dnešnom pri Jánovi Krstiteľovi, ďalej keď Ježiš vystríha pred kvasom farizejov a saducejov a ich posledný výskyt je v spore o vzkriesení v 22. kapitole.

Farizeji sa vyskytujú pomerne častejšie a Ježiš sa dostáva do konfliktov najmä s nimi. Avšak v textoch Ježišovho odsúdenia, utrpenia a smrti sa vyskytujú u Matúša len raz, keď idú spolu s veľkňazmi žiadať Piláta o stráž pri hrobe, teda keď už je po všetkom. V ostatných evanjeliách sa v procese s Ježišom nevyskytujú vôbec. Teda všetky evanjeliá charakterizujú tých, ktorí sa rozhodli Ježiša zabiť a napokon ho aj vydali na smrť nie ako farizejov alebo saducejov, ale hovoria, že išlo o veľkňazov, zákonníkov a starších, teda o predstaviteľov náboženskej moci.

Aj sám Ježiš v predpovediach svojho utrpenia hovorí najčastejšie o starších, veľkňazoch a zákonníkoch ale nikdy nie o farizejoch alebo saducejoch. Teda nie príslušníci k myšlienkovému hnutiu, ale predstavitelia moci vydali Ježiša na smrť.

Podme však späť k dnešnému úryvku. Naším vodítkom bude oslovenie: „Hadie plemeno!“ To Ján Krstiteľ adresuje farizejom a saducejom. Nič v texte nenaznačuje, že títo prichádzajú k Jánovi Krstiteľovi s nekalými úmyslami.

Ján teda aj ich pozýva k obráteniu: „Prinášajte ovocie hodné pokánia/zmeny zmýšľania“ stále majú šancu, k zmene zmýšľania je pozvaní každý.

Matúšov Ježiš sa veľa naučil od Jána Krstiteľa. Ježiš sa od Jána naučil aj to spomínané oslovenie: „Hadie plemeno!“ Ježiš ho používa dokonca dva krát. Pre farizejov, po tom ako ho obvinia z toho, že mocou Belzebula vyháňa zlých duchov. Ježiš tu, rovnako ako Ján v dnešnom úryvku, používa obraz ovocia a stromu, ktorý rodí dobré ovocie a apeluje tak, rovnako ako Ján, na ich skutky. Hadie plemeno, ako môžete hovoriť dobre, keď ste zlí? Ved' z plnosti srdca hovoria ústa.“ (Mt 12,33-34).

Ježiš „vytiahne“ výraz „hadie plemeno“ ešte raz – znova proti farizejom, v kapitole 23, keď vyslovuje proti nim sedem „beda.“ Tu sa však vyskytujú spolu so zákonníkmi. Táto reč má charakter záverečného zhrňujúceho hodnotenia svojich najčastejších odporcov. Po nej nasleduje Ježišova eschatologická reča potom už samotné posledné Ježišove dni. Túto svoju hodnotiacu reč, ktorú Ježiš adresuje svojim učeníkom, začína slovami: „Zákonníci a farizeji zasadli na Mojžišovu stolicu. Preto robte a zachovávajú všetko, čo vám povedia, ale podľa ich skutkov nerobte: lebo hovoria, a nekonajú.“

Šesť zo siedmich beda sa začína refrénom: „Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci!“ a jedno z nich: „Beda vám, slepí vodcovia!“ Zdá sa teda, že ide tu skôr o zákonníkov, ktorí sú z farizejov ako o celú skupinu farizejov. Posledné beda: „Beda vám, zákonníci a farizeji, pokrytci! Prorokom staviate hrobky a spravodlivým zdobíte pomníky a hovoríte: Keby sme boli žili za čias našich otcov, neboli by sme s nimi prelievali krv prorokov. A tak si sami svedčíte, že ste synmi tých, čo zabíjali prorokov. Vy už dovŕšte mieru svojich otcov! Hadi, hadie plemeno, ako uniknete rozsudku pekla? Preto, hľa, ja k vám posielam prorokov, učiteľov múdrosti a zákonníkov. Vy niektorých z nich zabijete a ukrižujete, iných budete bičovať vo svojich synagógach a prenasledovať z mesta do mesta, aby na vás padla všetka spravodlivá krv, vyliata na zemi, počnúc krvou spravodlivého Ábela až po krv Zachariáša, Barachiášovho syna, ktorého ste zabili medzi chrámom a oltárom. Veru, hovorím vám: To všetko padne na toto pokolenie.“

Ježišove slová na jednej strane znova pripomínajú slová Jána Krstiteľa („Hadie plemeno, kto vám ukázal ako uniknúť Božiemu hnevu?“ vs. „Hadi, hadie plemeno, ako uniknete rozsudku pekla?“), a tak nás vracajú na samý začiatok evanjelia, kedy výzva na zmenu zmýšľania znela aj im. Na strane druhej Ježišove slová: „Dovršte mieru vašich otcov“ majú silne dramatický charakter. Ovocie ich skutkov ich privedie až k dovŕšeniu tejto miery, keď spolu s veľkňazmi a staršími Ježiša vydajú na smrť. Jánova výzva na zmenu zmýšľania sa v ich prípade končí tragicky. Ovocie nebolo hodné zmeny zmýšľania.

